

عنوان و نام پدیدآور	: راهنمای کاربردی ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد معلول جسمی-حرکتی/ندا رفیع‌زاده-ا و دیگران؛ مشاوران سعید ایرانفر، پارسا زرین.
مشخصات نشر	: تهران: مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۴ص: مصور، جدول.
فروست	: مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی. گزارش تحقیقاتی، شماره نشر گ-۶۷۸.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۹۲-۷۷-۷
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
یادداشت	: ندا رفیع‌زاده، شمله نوذری، مسعود قاسم‌زاده، مهران ماندگار.
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: معماری و ملولان -- قوانین و مقررات -- ایران
شناسه افزوده	: رفیع‌زاده، ندا، ۱۳۵۰-
شناسه افزوده	: ایرانفر، سعید، ۱۳۳۲- مشاور علمی
شناسه افزوده	: زرین، پارسا، ۱۳۲۶- مشاور علمی
شناسه افزوده	: مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۲/۲ ۸۸۲۵۴۵
رده‌بندی دیویی	: ۷۲۸/۳-۴۶۳
شماره کتابخانه ملی	: ۳۱۶۳۹۹۳

مصوبه شماره ۹۲/۷۵ چاپ کتاب، شورای علمی انتشارات مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

راهنمای کاربردی ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد معلول جسمی-حرکتی

مهندس ندا رفیع‌زاده، مهندس شعله نوذری، مهندس مسعود قاسم‌زاده، مهندس مهران ماندگار

مشاوران: مهندس سعید ایرانفر، مهندس پارسا زرین

شماره نشر: گ - ۶۷۸ چاپ اول: ۱۳۹۲

ناشر: انتشارات مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

تنظیم برای چاپ: نسرین مقدس

گرافیکست: مهندس سونیا ضیایی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۴۰۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

مستولیت صحت دیدگاه‌های علمی بر عهده نگارندگان محترم می‌باشد

کلیه حقوق چاپ و انتشار اثر به ناشر تعلق دارد.

نشانی: تهران، بزرگراه شیخ فضل‌انوری، روبروی فاز ۲ شهرک فرهنگیان، خیابان نارگل، خیابان شهید علی مروی.

خیابان حکمت صلتوق پستی: ۱۳۱۴۵-۱۶۹۶

تلفن: ۸۸۲۵۵۹۴۲-۶ دورنگار: ۸۸۲۵۵۹۴۱

پست الکترونیکی: president@bhrc.ac.ir صفحه الکترونیکی: http://www.bhrc.ac.ir

پیشگفتار

ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد معلول جسمی - حرکتی، اولین بار در سال ۱۳۶۸ به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران رسید که در سال ۱۳۷۸ ویرایش دوم آن مصوب شد و امروز پس از گذشت ۲۳ سال از تاریخ اولین مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری، به علت عدم اجرای صحیح ضوابط در طراحی ساختمان‌ها و محیط‌های شهری و نیز مناسب‌سازی‌های انجام شده اثر کمی از بهبود محیط شهری برای تردد بدون مانع دیده می‌شود که بازخورد آن، محیطی به چندان مناسب برای دسترسی افراد جامعه با توانایی‌های متفاوت به خصوص معلولین جسمی - حرکتی است و این در حالی است که تاکنون انبوهی از بخشنامه‌ها، مصوبات و لوایح جهت الزام به اجرای این ضوابط از سوی مجلس محترم شورای اسلامی، شورای محترم شهر تهران، سازمان بهزیستی کشور و وزارت راه و شهرسازی به سازمان‌های ذیربط ابلاغ گردیده است.

چالش‌های فوق، ضرورت تهیه راهنمای کاربردی برای طراحی و تسهیل اجرای ضوابط و مقررات معماری و شهرسازی برای افراد معلول جسمی و حرکتی به منظور دستیابی به محیطی بدون مانع برای همه افراد به ویژه معلولین جسمی - حرکتی جامعه را آشکار می‌سازد. بر این اساس، در مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی هم‌نوع با مجموعه تحقیقات صورت گرفته پیرامون طراحی همه شمول، "راهنمای کاربردی ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد معلول جسمی - حرکتی" انجام شد که حاصل آن تشریح کامل ضوابط و جزئیات لازم برای چگونگی اجرای مفاد آن برای تفهیم بیشتر طراحان، پیمانکاران و مجریان طرح‌های شهری و ساختمانی و مناسب‌سازی محیط برای دسترسی همه افراد با محدودیت‌های حرکتی گوناگون می‌باشد.

سید محمود فاطمی عقدا

رئیس مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

تشکر و قدردانی

نظر به اهمیت موضوع و تخصصی بودن آن، علاوه بر تلاش پژوهشگران و مشاوران پروژه، لازم است از عزیزانی که در ارتقاء کیفی این راهنمای کاربردی اطلاعات ارزشمند خود را در اختیار مجری پروژه قرار دادند، تشکر و قدردانی شود:

- مهندس امیر نورانی

- مهندس حیدر بنایی

همچنین از سرکار خانم نسreen مقدس برای آماده‌سازی گزارش جهت چاپ قدردانی می‌گردد.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	فصل اول: مبانی نظری	۱
۱-۱	۱-۱ طرح موضوع و اهداف تحقیق	۱
۲	۲-۱ ضرورت الزام طراحان به رفع موانع در مرحله طراحی	۲
۳	۳-۱ رویکرد تحقیق	۳
۴-۱	۴-۱ روش تحقیق	۳
۵-۱	۵-۱ دامنه کاربرد	۴
۵	فصل دوم: شناخت مفاهیم کلیدی	۵
۱-۲	۱-۲ مفهوم معلولیت	۵
۲-۲	۲-۲ مفهوم استقلال فردی	۶
۳-۲	۳-۲ مفهوم دسترسی	۶
۴-۲	۴-۲ مفهوم محیط بدون مانع	۷
۹	فصل سوم: رویکرد قوانین ملی و بین‌المللی	۹
۱-۳	۱-۳ رویکرد سازمان ملل متحد در رابطه با برابری فرصتها	۹
۲-۳	۲-۳ جایگاه قوانین و رویکرد دستگاههای اجرایی کشور در حمایت از افراد معلول	۱۱
۱۵	فصل چهارم: چالش‌های موجود	۱۵
۱-۴	۱-۴ چالش‌ها و مشکلات	۱۵
۲-۴	۲-۴ رسته‌بندی مشکلات افراد دارای محدودیت حرکت در دسترسی به فضاهای شهری و بناهای عمومی	۱۵
۳-۴	۳-۴ موانع موجود در فضاهای شهری و بناهای عمومی	۱۷
۴-۴	۴-۴ ارزیابی مناسب‌سازی‌های انجام شده	۱۸
۱-۴-۴	۱-۴-۴ اشکالات مناسب‌سازی‌های انجام شده در فضاهای شهری	۱۸
۲-۴-۴	۲-۴-۴ اشکالات مناسب‌سازی‌های انجام شده در ساختمان‌های عمومی	۱۹

- فصل پنجم: راهنمای کاربردی ضوابط ۲۱
- ۱-۵ ضوابط طراحی فضای شهری ۲۲
- ۱-۱-۵ ویژگی مسیرهای پیاده قابل دسترس ۲۲
- ۲-۱-۵ ویژگی پل‌های ارتباطی بین پیاده‌رو و سواره‌رو ۳۲
- ۳-۱-۵ ویژگی رامپ جدول ۳۳
- ۴-۱-۵ ویژگی محل عبور عابر پیاده در سواره‌رو ۳۶
- ۵-۱-۵ ویژگی توقف‌گاه‌های قابل دسترس ۳۶
- ۲-۵ تجهیزات شهری ۳۸
- ۱-۲-۵ ویژگی پارکینگ‌های قابل دسترس ۳۸
- ۱-۱-۲-۵ پارکینگ‌های سرپوشیده ۴۴
- ۲-۱-۲-۵ پارکینگ‌های عمومی ۴۵
- ۳-۱-۲-۵ مناسب‌سازی پارکینگ‌ها ۴۶
- ۲-۲-۵ ویژگی ایستگاه‌های قابل دسترس ۴۶
- ۳-۲-۵ ویژگی تلفن‌های عمومی قابل دسترس ۴۸
- ۴-۲-۵ ویژگی صندوق‌های پست و دستگاه‌های خودپرداز بانک قابل دسترس ۵۰
- ۳-۵ مناسب‌سازی فضاهای شهری موجود ۵۱
- ۱-۳-۵ مناسب‌سازی پیاده‌روی موجود ۵۱
- ۴-۵ ضوابط طراحی معماری ۵۴
- ۱-۴-۵ ساختمان‌های عمومی ۵۴
- ۱-۱-۴-۵ عناصر مشترک در کلیه ساختمان‌های عمومی ۵۴
- ۱-۱-۴-۵ ویژگی درهای ورودی قابل دسترس ۵۵
- ۲-۱-۴-۵ ویژگی پنجره‌های قابل دسترس ۷۴
- ۳-۱-۴-۵ ویژگی راهروهای قابل دسترس ۷۹
- ۴-۱-۴-۵ ویژگی پله‌های قابل دسترس ۸۵
- ۵-۱-۴-۵ ویژگی سطوح شیب‌دار قابل دسترس ۹۰
- ۶-۱-۴-۵ ویژگی میله‌های دست‌گرد ۹۷
- ۷-۱-۴-۵ ویژگی آسانسورهای قابل دسترس ۱۰۰
- ۸-۱-۴-۵ ویژگی سرویس‌های بهداشتی قابل دسترس ۱۰۵
- ۹-۱-۴-۵ ویژگی آب‌سردکن قابل دسترس ۱۲۷
- ۱۰-۱-۴-۵ ویژگی علائم و نشانه‌ها ۱۲۹
- ۱۱-۱-۴-۵ ویژگی کنترل‌های الکتریکی ۱۳۲

- ۱۳۳..... ۱۲-۱-۱-۴-۵ ویژگی علائم خطر
- ۱۳۴..... ۱۳-۱-۱-۴-۵ ویژگی تلفن‌های قابل دسترس در ساختمان‌های عمومی
- ۱۳۵..... ۱۴-۱-۱-۴-۵ ویژگی سالن‌های اجتماعات قابل دسترس
- ۱۳۸..... ۱۵-۱-۱-۴-۵ ویژگی نیمکت و میزکار قابل دسترس
- ۱۴۰..... ۲-۴-۵ ضوابط خاص کاربری‌ها
- ۱۴۰..... ۱-۲-۴-۵ ویژگی رستوران و چایخانه‌های قابل دسترس
- ۱۴۲..... ۲-۲-۴-۵ ویژگی هتل‌های قابل دسترس
- ۱۴۳..... ۳-۲-۴-۵ ویژگی مراکز بهداشتی، درمانی و آسایشگاه‌های قابل دسترس
- ۱۴۵..... ۴-۲-۴-۵ ویژگی مراکز تجاری قابل دسترس
- ۱۴۷..... ۵-۲-۴-۵ ویژگی کتابخانه‌های عمومی قابل دسترس
- ۱۴۹..... ۳-۴-۵ ساختمان‌های مسکونی
- ۱۴۹..... ۱-۳-۴-۵ مسکن قابل دسترس
- ۱۵۰..... ۱-۱-۳-۴-۵ ویژگی آشپزخانه‌های قابل دسترس در واحدهای مسکونی
- ۱۶۱..... ۲-۱-۳-۴-۵ ویژگی اتاق‌های خواب قابل دسترس در واحدهای مسکونی
- ۱۶۹..... منابع

چکیده

امروزه امر سهولت دسترسی و طراحی همه شمول، مورد توجه جهانیان است و در پی آن در ایران نیز در سال‌های اخیر اقداماتی در جهت بهبود وضعیت تردد افراد دارای محدودیت حرکت، توسط شهرداری‌ها انجام شده است، اما به دلیل برخی اشکالات فنی و غیراصولی بودن این اقدامات و عدم اجرای دقیق و کامل ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد معلول جسمی - حرکتی که مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در سال ۱۳۶۸ می‌باشد، این اقدامات نتوانسته است محیط مطلوب و قابل دسترس برای همه افراد فراهم نماید. پژوهش حاضر با هدف تهیه راهنمای کاربردی به منظور طراحی و تسهیل اجرای کامل و دقیق ضوابط و دستیابی به محیطی بدون مانع برای همه افراد بویژه آسیب‌مندان جسمی - حرکتی آغاز گردید. روش تحقیق مبتنی بر مطالعات نظری و میدانی است که ضمن مطالعه و بررسی ضوابط و استانداردهای موجود در ایران و سایر کشورها و ارزیابی مناسب‌سازی‌های وضع موجود، به شناسایی عواملی که منجر به نامناسب شدن دسترسی افراد با محدودیت‌های حرکتی گوناگون شده است پرداخته و در قدم بعد، جزئیات اجرایی مشخص برای جلوگیری از برداشت‌های سلیقه‌ای مجریان و پیمانکاران از ضوابط موجود و نیز ایجاد هماهنگی در طراحی و نحوه اجرای مقررات در فضاهای شهری و ساختمان‌های عمومی ارائه گردیده است.